

והסיק מר זוטרא בשם רב פפא להלכה, כתובה נעשית 'מותר' לחברתה. היו הנכסים כשיעור כתובת הראשונה בלבד, ופרעו מהם כתובת השניה, לא יטלו בני הראשונה את העודף, כיון שאילו היו נוטלים מתחילה כתובת אמן לא היה מתקיים דין נחלה דאורייתא, שהרי לא נשאר מותר דינר בנכסים, הלכך פקע מכאן דין כתובת בנין דכרין. ומאידך, כאשר היו הנכסים יותר מכדי כתובה הראשונה, וכשפרע לשניה לא נשאר לבני הראשונה כדי כתובתן — כיון שבשעת מיתת האב היה בנכסים כדי לקיים נחלה דאורייתא, לא הפסידו זכותן, ומה שנשתייר לאחר פרעון השניה — זוכים בו בני הראשונה. [ודלא כיש-אומרים שלא תקנו כתובת בנין דכרין אלא כאשר יכולים ליטול כל כתובת אמן]. וכן בבעל חוב — אם היה בנכסים כדי שתי הכתובות ומותר דינר, וכשגבה בעל החוב לא נשתייר אלא מעט, יחלקו הבנים את העודף לפי יחס גודל שתי הכתובות, כי בשעת המיתה היה מותר דינר וחל דין כתובת בנין דכרין. (רא"ש; אה"ע קיא, ט. וע"ש בט"ז סק"ד, חילוק בין כתובה לבע"ח. וע' באגרות משה אה"ע ח"א קיב-קיג).

ד. נחלקו בדבר חכמים ורבי שמעון, האם מותר דינר צריך להיות בקרקע דוקא או אף במטלטלים.

ה. היו שם נכסים הראויים לבוא בעתיד (בירושה) — אינם נחשבים כבמוחזק להיות שם מותר דינר.

ו. היו הנכסים מרובים משיעור הכתובות מותר דינר, ואחר כך נתמעטו קודם שבאו לבית דין — כבר זכו בהם היורשים, ונוטלים כתובת אמן. מועטים ונתרבו — רב עמרם הורה לפייס את יורשי הכתובה הגדולה. רב נחמן אמר: כבר זכו בהם היורשים. (רש"י ור"ח: חולקים בשוה ואין כאן דין כתובת בנין דכרין, שלעולם הולכים אחר שעת המיתה. והתוס' הביאו פירוש אחר: זכו בהם יורשי הכתובה הגדולה).

דף צא

קעא. א. מי שלקח שתי קרקעות מחברו באלף זוז ובא בעל חוב של המוכר וטרף קרקע אחת ששוויה חמש מאות, וכשבא לטרוף השניה טוען לו הלוקח, או דייך בקרקע האחת שטרפת בעבור אלף הזוז, או קח אלף זוז והסתלק משתייהן — האם שומעים לדבריו?
 ב. באופן הנ"ל, כשהבע"ח לקח הקרקע האחת בעבור האלף, כשחוזר הלוקח למוכר לגבות דמי אחריותו, האם מגיע לו אלף כשיעור החוב שסילק, או חמש מאות כשווי האמתי של הקרקע?
 ג. מי שהיה חייב מאה זוז ומת והשאיר אחריו קרקע שוה חמשים זוז, ובא הנושה לטרוף הקרקע מהיתומים, הלכו ונתנו לו חמשים זוז, ובא לטרוף שוב את הקרקע להשלים את חובו — האם הדין עמו?
 א. רבא ואביי הסיקו [דלא כסברת רמי בר חמא ורב יוסף], שיכול הלוקח להעלות את דמי הקרקע ולשומה ביותר משוויה האמתי, מאחר ואינו מפסיד לבעל חוב אלא מציע לשלם לו כל חובו. ומבואר שבלא העלאה בשומת הקרקע, אין הלוקח יכול לסלקו לבעל-חוב בדמים אלא חייב ליתן לו הקרקע המשועבדת. (ע' בטעם הדבר באבני נזר יו"ד קצג, ג).

ב. באופן הנ"ל, כאשר הלוקח חוזר לגבות דמי אחריות מהמוכר — לדעת רבינא כותבים לו שטר טירפא על אלף, כפי סכום החוב שסילק, ולדעת רב עזירא אין לו אלא חמש מאות, כסכום שהפסיד בטרופה. וכן הסיקו להלכה.

ג. אם כשנתנו לו היתומים את החמשים לא אמרו לו שהם בעבור דמי הקרקע שבא לטרוף — יכול לשוב ולטרוף מהם הקרקע, כי חמשים הללו ניתנו בפרעון חוב אביהם, שמצוה על היתומים לפרעו, ועתה הוא גובה את שארית החוב מהקרקע שהניח האב. אבל אם אמרו לו שאותם חמשים הם דמי הקרקע — הרי סילקוהו מזכותו בקרקע ושוב אינו טורף.

דפים צא — צב

קעב. א. מי שמכר כתובת אמו בטובת הנאה ואמר ללוקה שאם תבוא אמו ותערער — לא אתחייב לפצותך, מתה האם ובא הוא עצמו לערער עליה — האם הדין עמו?

ב. ראובן מכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות, ובא בע"ח של ראובן או של מורישו וטרף ממנו השדה — האם שמעון חייב לשלם לראובן בשל האחריות שקיבל?

א. המוכר כתובת אמו בטובת הנאה ואמר שאם תערער אמו ותטרוף לא יתחייב לפצות את הלוקה — אם מתה אמו ובא הוא ומערער, אמר רבא [דלא כסברת רמי בר חמא] שאין לו טענה, כי אעפ"י שאחריות אמו לא קיבל עליה, אחריות עצמו מקבל.

לפרוש אחד ברש"י מדובר שמכר קרקע העתידה ליפול לו בירושה מספק (שמה ימות בעל אמו ואח"כ תמות היא ויירשנה), ואין מכירתו מכירה, שהרי הקרקע אינה שייכת לו עתה, והדין הוא לענין חזרת המעות. ורבנו תם נקט שמכירתו קיימת (כשירש לבסוף), ואפילו למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [ועוד עדיף יותר מדבר שלא בא לעולם לרבי מאיר, שבוה אין יכול לחזור אף קודם שבא לעולם. עפ"י נתיבות המשפט], והובאו שתי הדעות בפוסקים. (ע' חו"מ ריא, א). ויכול המוחזק לטעון קים לי כדעת החולקים על רבנו תם (רש"י, הגאונים, רמב"ם — מכירה כב, ה) שאין המכירה חלה. (ע' אורח משפט חו"מ מלואים כז. וע"ע דובב מישרים ח"א קית; שבט הלוי ח"ד רח).

ויש פירוש אחר, שמדובר על קרקע שייחד אביו לכתובתה ומת ויירשה זה, ומכרם עתה כשהם משועבדים לכתובת אמו.

ב. לדעת רמי בר חמא, שמעון צריך לפצות את ראובן על טריפת בעל חובו, שהרי מכרה לו באחריות, [כמו אילו היה מוכרה לאיש אחר, ובא בע"ח דראובן וטרפה, היה שמעון חייב לפצותו ואין יכול לחזור ולתבוע מראובן, שהרי מכרה לו שלא באחריות]. ורבא אמר: אמנם אחריות דעלמא לא קיבל עליה ראובן, אבל אחריות עצמו קיבל, ולכן אין לו תביעה על שמעון.

ואם בעל חוב של מורישו (של ראובן) טרף הקרקע משמעון — מודה רבא ששמעון חייב לראובן, שזהו כבעל-חוב דעלמא הוא.

דף צב

קעג. א. ראובן מכר שדה לשמעון באחריות ועדיין לא קיבל דמיה, מת ראובן, ובא בעל-חובו לטרוף השדה משמעון, ופיסו הלה במעות — האם יש ליורשי ראובן תביעה על שמעון, לשלם להם דמי השדה שעדיין לא שילם?

ב. אלו נכסים יכול בעל חוב לגבות מהיתומים?

ג. ראובן מכר כל שדותיו לשמעון, ומכר שמעון שדה אחת מהן ללוי — בעל חוב של ראובן, ממי הוא רשאי לטרוף, משמעון או מלוי?